

تحلیل عوامل موثر بر بازآفرینی فضاهای تاریخی شهر (مطالعه موردی: میدان مشق، تهران)^۱

زهره فنی* - دانشیار، گروه جغرافیای شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
فرزانه شیرزادی - دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۳/۱۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۰/۰۱

چکیده

پژوهش حاضر مبتنی بر رویکرد باززنده سازی شهری با تاکید بر فضای میدان مشق، با هدف بررسی ارتقا کیفیت آن از طریق القای روح کارکردهای اجتماعی و جذب دوباره مردم به آن است؛ لذا کوشش دارد ضمن دستیابی به مدلی مفهومی، مهم‌ترین ابعاد تأثیرگذار و تأثیرپذیر کیفیت فضای شهری ارائه و سپس از طریق بررسی ترکیبی نظرات مردم و کارشناسان، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تأثیرگذار بر باززنده سازی مجموعه میدان مشق تبیین شود. در نتیجه، تحلیلی دقیق‌تر از کیفیت مکان بدست می‌دهد و می‌تواند مبنایی برای فرآیند تصمیم سازی باشد. پژوهش حاضر از نوع کاربردی با ماهیت تحلیلی-توصیفی است. مبنای نظری با مطالعات اسنادی-کتابخانه‌ای و اطلاعات و داده‌ها از طریق تهیه پرسش‌نامه و انجام مصاحبه با بهره‌وران و صاحب‌نظران گردآوری و تنظیم شدند. جامعه آماری را ساکنان و صاحبان مشاغل محدوده و نیز متخصصان و کارشناسان در زمینه بهسازی و مرمت فضایی-کالبدی تشکیل می‌دهند. شاخص‌های مورد بررسی شامل چهار دسته عوامل فعالیتی-کارکردی، کالبدی-فضائی، اجتماعی- فرهنگی و سیما- منظر است. در نهایت، نتایج پژوهش نشان داد که برپایه تعیین ضرایب ± 4 متغیر مورد بررسی، متغیرهای فعالیت‌های فرهنگی- هنری، فعالیت‌های غیررسمی، زندگی شبانه، فعالیت‌های گردشگری و تفریحی مقیاس کارکردی، نورپردازی، مبلمان شهری، بسته و محدود بودن فضا، تأثیر چیدمان عناصر فضا در ارتباط و تعامل میان افراد، نظارت و امنیت، حضور افراد، چشم‌اندازها و مناظر، خاطره انگیزی فضا، بر بازآفرینی و احیاء کارکردی میدان مشق موثر هستند.

واژگان کلیدی: رویکرد بازآفرینی شهری، افت فضای شهری، کارکرد فرهنگی، میدان مشق

نحوه استناد به مقاله:

فنی، زهره و شیرزادی، فرزانه. (۱۳۹۷). تحلیل عوامل موثر بر بازآفرینی فضاهای تاریخی شهر (مطالعه موردی: میدان مشق، تهران). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۳(۱)، ۱۷۹-۱۹۷.
http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_540511.html

۱. این مقاله مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، به راهنمایی دکتر زهره فنی در دانشگاه شهید بهشتی تهران می‌باشد.
* نویسنده مسئول:
Email: z-fanni@sbu.ac.ir

مقدمه

فرهنگ در برنامه‌ریزی شهری معاصر، به واژه کلیدی مهمی تبدیل و پویایی، سرزندگی و رونق اقتصادی شهرها را سبب شده است (R. to: Fanni et al., 2017). همچنین شهر زنده و پویا، سراسر هویت و واقعیت‌های فرهنگی است که روایت‌کننده زندگی و فعالیت‌های انسان شهرنشین است (Fanni, 2014). اغلب فضاهای شهری در طول زمان، افت یا تنزل کالبدی-کارکردی را تجربه می‌کنند به طوری که دیگر نمی‌توانند جوابگوی نیازهای مردم باشند (Lang, 2005; Mee, 2005). همچنین زمان بر بافت‌های کالبدی شهر تأثیرات مثبت و منفی دارد و گویای شرایط گوناگون فرهنگی، اقتصادی و سیاسی جوامع است. از نظر تاریخی مطالعات مرتبط با حوزه ارتقا کیفیت فضای شهری در بافت‌های مسئله‌دار طیف متنوعی از ملاحظات کالبدی، اقتصادی، مدیریتی و اجتماعی را طی نموده است. به طور کلی، مطالعات مرتبط با تغییرات فضای شهری در راستای ارتقا کیفیت آن‌ها، در سه حالت اتفاق می‌افتد: اول، بافت از نظر کالبدی دچار مشکل است؛ دوم، بافت از نظر عملکردی مسئله دارد؛ سوم، بافت هم از نظر کالبدی و هم از نظر عملکردی مشکل دارد. در این مطالعه حالت دوم مصداق دارد (Shapiro, 2010) و بافت‌های تاریخی برای بقای کارکرد و زندگی ناچار به پذیرش تحولات و مداخله توسط مردم و دستگاه‌های ذیربط هستند. از آن جایی به تعبیر برخی مانند سورکین (Sorkin, 2011)، با وجودی که زمان طراحی بافت‌های شهری بسر آمده ولی حفظ ارزش‌های فرهنگی و تاریخی عظیمی که در برخی از بافت‌های شهری نهفته است می‌تواند با مطالعه و برنامه‌ریزی، زنده و برجسته شوند. این ارزش‌ها علاوه بر ارائه فرهنگ گذشته مردم این سرزمین، می‌تواند به‌عنوان نمادهای هویت ملی قابل ارائه به نسل‌های آینده باشد و نهادهایی چون سازمان میراث فرهنگی در تلاش برای صیانت از این ارزش‌ها است؛ رویکرد بازآفرینی، بینش و عملکرد جامعی است که درصدد تجزیه و تحلیل مشکلات شهری و در پی آن فراهم آوردن توسعه پایدار محیطی، اجتماعی، کالبدی و اقتصادی ناحیه مورد برنامه‌ریزی است (Togoby, 2004). روشی که در سال‌های اخیر، در نگرش و نحوه برخورد کارشناسان کشور غالب بوده، بررسی تجارب گذشته بهسازی بافت‌های تاریخی در کشورهای پیشرفته بویژه اروپا و تعمیم آن به کشور بوده است (Daneshpour, 2008). اما آنچه کمتر مورد توجه قرار گرفته، ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشورها و حتی ویژگی‌های کالبدی این بافت‌های تاریخی بوده است (Silverman, 2006)؛ به طوری که می‌توان ادعا کرد که نسخه‌های پیچیده شده، با استفاده از تجارب اروپا کمتر مورد استفاده شهرهای ما قرار گرفته است. حتی برخی از متفکرین اروپائی دیدگاه‌های غربی را لطمه زنده اصلی به مناطق تاریخی شهرهای شرقی می‌دانند.

یکی از مکان‌های تاریخی و خاطره ساز شهر تهران مجموعه میدان مشق است که هسته اصلی آن در اوایل دوران قاجار، به عنوان محلی برای حفاظت و دفاع از شهر و در قالب یک پادگان نظامی شکل گرفت. با گذشت زمان و همراه با رشد جمعیت و توسعه شهر قدیم، پادگان نظامی در مرکز جدید شهر قرار گرفت و چندین دوره تغییر و توسعه را در دوران قاجار تجربه کرده است تا در نهایت در آغاز قرن معاصر و از دهه ۱۳۰۰ شمسی به بعد، به عنوان مناسب‌ترین موقعیت برای استقرار ادارات دولتی، به اشغال ساختمان‌های اداری و تجاری درآمد؛ به طوری که امروز دیگر در آن اثری از میدان نظامی-تاریخی دیده نمی‌شود. این تغییرات در طی کمتر از دو سده، باری از خاطرات مختلف را برای شهر و ساکنان آن به همراه داشت. متأسفانه امروزه مجموعه میدان مشق، علی‌رغم ارزش‌های منظری، زیبایی‌شناسی، معماری، تاریخی و فرهنگی، در عمل یک محیط زنده و فعال شهری محسوب نمی‌شود. هدف اصلی این پژوهش، بررسی تأثیر عوامل مؤثر در باززنده سازی مجموعه میدان مشق و تدوین راهبردهای باززنده سازی این مجموعه است تا از این طریق موانع موجود رفع و مجموعه به یک فضای شهری فعال، سرزنده، بانشاط، ایمن و باکیفیت از لحاظ فرهنگی-تاریخی تبدیل شود. عبارتی دیگر، این پژوهش مبتنی بر باززنده سازی فضای شهری، با هدف ارتقا کیفیت فضا از طریق القای روح کارکردهای اجتماعی به فضای شهری و کشاندن دوباره مردم به فضاهای شهری صورت گرفته است. لذا ضمن دستیابی به مدلی مفهومی از مهم‌ترین ابعاد تأثیرگذار و تأثیرپذیر بازآفرینی فضای شهری، از طریق بررسی نظرات مردم و کارشناسان، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تأثیرگذار بر ارتقا کیفیت و باززنده سازی مجموعه میدان مشق تبیین شده است. این پژوهش با سوال‌هایی به شرح ذیل آغاز و به انجام رسیده است: (۱) چرا کیفیت و ارزش هویتی-تاریخی میدان مشق تهران کاهش یافته است؟ (۲) چگونه می‌توان به بازآفرینی فضایی-تاریخی این فضای شهری کمک کرد؟

همچنین با بررسی ادبیات موضوعی درمی‌یابیم که برنامه‌های احیاء بازسازی، بهسازی، نوسازی و ... به‌طور کلی بازآفرینی شهری، تاریخچه‌ای طولانی دارد. اولین نسل برنامه‌های نوسازی شهری در قرن بیستم، برنامه‌های جبرگرایانه کالبدی تشکیل

می‌داد. آخرین نسل برنامه‌های مداخله در بافت‌های شهری، برنامه بازآفرینی است. این برنامه از اواخر دهه ۱۹۷۰ و با تصویب قانون مناطق درون‌شهری در انگلستان آغاز شد و در دهه ۱۹۹۰ به اوج خود رسید (Gunder, 2011). این رویکرد مستلزم نگاه جامعی به مسائل، پتانسیل‌ها و راهبردها بوده و پروژه‌هایی مربوط به فضای اجتماعی، زیست محیطی، فرهنگی و اقتصادی است (Lang, 2005). این رهیافت سعی دارد از طریق راهبرد جامع و چشم‌انداز کاملاً مشخص و با روشی منظم مسائل شهری را حل نماید (Steinker, 2003). در این تعریف جدید از مداخله شهری، "وجه فرهنگی و هنری" در ایجاد محیط‌های سرزنده، پویا و جذاب شهری غلبه پیدا می‌کند و به عنوان مقوله‌ای فرهنگی-هنری، احیاء اقتصادی و سرزندگی اجتماعی شهر را پی می‌گیرد؛ مراکز قدیمی و تاریخی شهرها را به کانون تحرکات اجتماعی، واقعه‌ها و حادثه‌های شهری تبدیل می‌کند (Habibi, 2002: 5). نکته دیگر اینکه بازآفرینی توجه و تأکید خاصی بر مقیاس محلی، تنوع فرهنگی و کنش متقابل میان انسان و مکان زندگی او دارد (Gunder, 2011). شکل (۱) سیر تحولات رویکردهای مواجهه با بافت‌های شهری و ابعاد مورد تأکید در هر دوره را نشان می‌دهد.

شکل ۱. سیر تحولات رویکردهای مواجهه با بافتهای شهری (Source: Carmon, 1999; MeeKam NG, 2005; NEMW, 2001)

ابعاد کارکردی فضای شهری

فضاهای شهری متعلق به مردم هستند و بنابراین باید با توجه به نظرات آنان طراحی شوند. توجه به خواسته‌ها و نیازهای مردم، بینش‌ها، عقاید و باورهای آنان از مهم‌ترین شرایط ایجاد فضاهای شهری مطلوب به شمار می‌رود. بررسی نمونه‌های تاریخی و استفاده از معیارهای بکار رفته در بنای آن‌ها نشان می‌دهد رمز موفقیت این فضاها توجه به مردم بوده است. به طور کلی کارکردهای شهری عبارتند از مجموعه‌ای از عوامل عینی و ذهنی موجود در یک فضا که دربرگیرنده نوع و شدت فعالیت‌های جاری در آن، کالبد و فرم فضا، ویژگی‌های استفاده‌کنندگان از فضا که منجر به چگونگی نقش آفرینی آن فضا در شهر می‌شود. بر این اساس ابعاد کارکردی فضای شهری شامل زمینه‌های کالبدی، معنایی و فعالیتی موجود در یک فضا است که در مجموع قابلیت‌های آن را برای استفاده عموم مردم تعیین می‌کند. هرچه این گزاره‌ها پاسخگوی طیف وسیع تری از افراد جامعه باشد، آن فضا از نظر کارکردی قابلیت بیشتری خواهد داشت. کارکردهای شهری روح جاری در کالبد فضاهای شهری هستند که به زنده بودن این فضاها کمک می‌کنند. نوع این کارکردها و نحوه رخداد آن‌ها در جوامع و محیط‌های شهری مختلف متفاوت است. در واقع به تمام افعال انسانی که در راستای برآوردن یکی از نیازهای او انجام می‌گیرد، فعالیت یا کارکرد گفته می‌شود (R.to: Pakzad, 2006: 41). آنچه در این تحقیق مدنظر بوده، کارکردهایی است که در فضاهای عمومی بازتاب دارند. کارکردهای فضای شهری که

به‌گونه‌ای حضور افراد در یک فضای مشترک و عمومی با دیگران در آن‌ها دخیل است. به‌طور کلی نظام کارکردهای شهری مهم‌ترین وجه و عنصر شخصیت و محتوای فضای شهری است و تنها از طریق شناخت الگوی انتظام آن و پیوندهای اساسی میان آن‌ها می‌توان آن را تحلیل و در برنامه‌ریزی فضای شهری به کار گرفت (Parsi, 2002: 44). برای شناخت این الگوها باید نحوه انجام فعالیت‌ها، یعنی رفتار مردم در محیط را بررسی کرد و در این زمینه به تفاوت رفتارها با کارکردها توجه نمود. بررسی تجارب در مطالعات صورت گرفته نشان می‌دهد (Silverman, 2006) فعالیت‌های جمعی از حیث کمی و کیفی، حالت و مقیاس و مانند آن، در شش دسته می‌توان بررسی نمود:

- نوع کارکرد: وجود کارکردهای متنوع در عرصه‌های عمومی منجر به حضور مؤثر افراد در آن‌ها و نیز گسترش تعاملات اجتماعی می‌شود. در این صورت فضای عمومی به عنوان یک محل تجمع عمومی مطرح و طیف وسیعی از فعالیت‌های ضروری، انتخابی و اجتماعی در آن انجام می‌شود.
- تراکم کارکرد: چگونگی و شدت کارکردها در کنار یکدیگر.
- تمرکز کارکرد: وجوه غالب کارکردهای موجود در فضا.
- مقیاس کارکرد: حوزه پوشش و جذب جمعیت یک فضا را گویند. مقیاس کارکرد در طیفی از مقیاس فراملی و ملی تا محلی تعریف می‌شود.
- زمان کارکرد: زمان‌هایی که کارکردهای رایج در فضا بروز می‌یابد. لازم به ذکر است، ممکن است در یک فضا در چند زمان مختلف کارکردهای متفاوتی اتفاق بیفتد.
- نحوه استقرار کارکرد: کارکردهای شهری را می‌توان بر اساس نحوه استقرار به دو دسته تقسیم کرد و الگوی هر یک و ارتباط آن‌ها را در تحلیل کارکردها مورد توجه قرار داد.

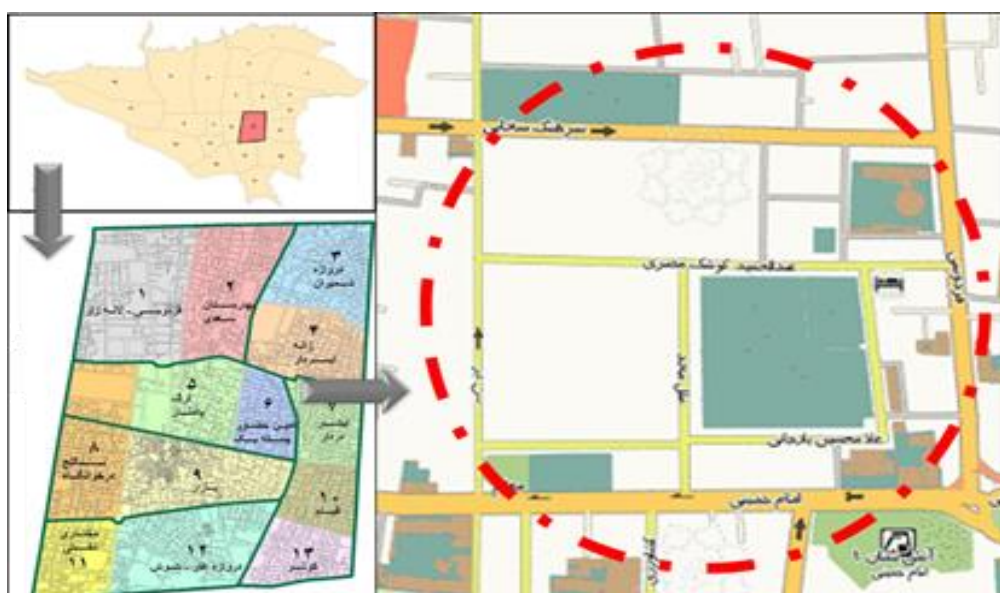
روش پژوهش

نگارندگان معتقدند شناخت روش بهینه ارزشیابی کیفیت مکان برای باززنده سازی، بر اساس ترکیبی از نظرات کارشناسان و مردم استوارست. این نظرات، در مجموع ضعف‌های یکدیگر را جبران می‌کنند و تحلیل دقیق‌تری از کیفیت مکان بدست خواهند داد که می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای فرآیند تصمیم‌سازی باشد. همچنین در نتیجه بهره‌گیری از روش‌های مشارکتی در برنامه‌ریزی و طراحی فضاهای شهری، به ارتقا کیفیت مکان و اتخاذ تصمیمات مناسب‌تر می‌انجامد (Booth, 2005). به این ترتیب، در این پژوهش هر دو رویکرد مذکور مدنظر بوده است؛ ابتدا نظرات کارشناسی را در مورد فضای مورد مطالعه تشریح و سپس از طریق مصاحبه نظرات استفاده‌کنندگان از فضا بررسی شده است. در نهایت از طریق تلفیق این دو روش، راهبردها و طرح مقتضی ارائه شده است. پژوهش حاضر از نوع کاربردی و جمع‌آوری داده و اطلاعات از طریق مصاحبه و تکمیل سوال‌های آن از بهره‌وران، ذی‌نفعان و صاحب‌نظران و همچنین مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی صورت گرفته است. جامعه آماری را سکنه و صاحبان مشاغل محدوده و نیز متخصصان و کارشناسان در زمینه بهسازی و مرمت فضایی-کالبدی تشکیل می‌دهند. پاسخ‌دهندگان این پژوهش ۶۰ نفر از افراد بین ۴۰ تا ۷۰ سال ساکن محله، به روش گلوله برفی و نیز ۲۰ نفر از کارشناسان متخصص در حوزه مدیریت شهری انتخاب شدند. مدل تحلیل پژوهش حاضر برای بازآفرینی میدان مشق تهران به شرح زیر تدوین شده است: در گام اول، ابعاد مختلف محدوده مطالعه و تشریح شده، سپس زمینه‌ها، روندها و گرایش‌های هریک از ابعاد مطالعه و تحلیل شده است. همچنین ویژگی‌های استفاده‌کنندگان از این فضای شهری از طریق پیمایشی و مصاحبه مشخص و ارزیابی شده است. در نهایت نقاط قوت، ضعف و تهدید و فرصت‌ها شناسایی و از طریق ماتریس سوات راهبردهای مقتضی مشخص شده و در گام آخر، با توجه به اهداف پژوهش، راهبردهایی پیشنهاد شده است.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

مجموعه تاریخی میدان مشق در منطقه ۱۲ شهر تهران، یکی از مناطق قدیمی و در مرکزیت شهر واقع شده است (شکل ۲). میدان مشق از میادین تاریخی تهران با تاریخچه ای مملو از مسائل سیاسی، اجتماعی، نظامی، فرهنگی و هنری است. این میدان

که محل سربازخانه مرکزی در آن واقع بوده و نظامیان در آن مشق نظام یا تمرینات نظامی انجام می‌دادند، از شمال به خیابان سوم اسفند، از جنوب به خیابان باغ شاه، سپه و مریض‌خانه منتهی می‌شود. مساحت میدان مشق ۱۶۱۸۸۰ مترمربع ارزیابی شده است. باغ شاه در سال ۱۳۰۷ خورشیدی ساخته شد و در سال ۱۳۱۲ با احداث ساختمان‌های وزارت امور خارجه و موزه ایران باستان، فقط نام آن بر ناحیه باقی‌مانده که تا به امروز به نام آن باغ نامیده می‌شود (Shahrivar, 2004: 12-23). ساختمان‌ها و بناهای این میدان به مانند بیشتر ساختمان‌های هم‌دوره خود از سبک ویژه‌ای پیروی می‌کردند. این سبک در معماری ایران که آمیزه‌ای از معماری دوران‌های گوناگون تاریخی ایران و سبک‌های اروپایی است، در هر بنایی به شیوه‌ای بکار گرفته شده است. قدیمی‌ترین ساختمان این مجموعه عمارت قزاقخانه است که در سال ۱۲۸۰ هجری قمری و در زمان ناصرالدین‌شاه پی‌ریزی شده و جدیدترین آن کتابخانه و موزه ملی ملک با بنایی آن برگرفته از معماری سنتی ایران است و در سال ۱۳۷۵ خورشیدی ساخته شده است. در هر ساختمان این میدان شیوه‌ای ویژه اجرا شده است. در ساختمان موزه ایران باستان (۱۳۱۶-۱۳۱۲) با الگو از تاق کسری و ایوان مداین از سبک معماری ساسانی بهره گرفته شده، در بنای کاخ شهربانی (۱۳۱۴-۱۳۱۱) و وزارت امور خارجه (۱۳۱۶-۱۳۱۲)، و ساختمان ثبت اسناد و املاک (۱۳۱۴-۱۳۱۳)، آمیزه‌ای از سبک معماری هخامنشی، ساسانی، اسلامی و اروپایی به روشنی قابل تشخیص است. بهره‌گیری از سبک‌های معماری ایران باستان با سازه و کارکرد امروزی از ویژگی‌های آشکار آن دوره به شمار می‌رود. در نقشه شماره یک موقعیت محدوده مطالعه مشخص شده است (Mokhtari Alexander & Raissi Amjad, 2001).

شکل ۲. موقعیت میدان مشق در شهر تهران (Source: www.tehran.ir)

یافته‌ها و بحث

بررسی نقشه‌های محدوده مورد مطالعه و شبکه معابر آن نشان می‌دهد، شبکه معابر موجود در محدوده شامل جمع و پخش کننده، فرعی سواره و پیاده راه است. به طور کلی فضای اصلی مجموعه میدان مشق برای حرکت پیاده در نظر گرفته شده است و از ورود سواره به آن ممانعت می‌شود. خیابان‌های اطراف مجموعه که محاط بر آن هستند شامل سواره راه‌های خیابان‌های سرهنگ سخائی و سی تیر و فردوسی و امام خمینی است. همچنین خیابان‌های فرعی در داخل مجموعه حضور سواره را ممکن می‌سازد. به علت وجود دستگاه‌های دولتی از جمله وزارت امور خارجه علی‌رغم پیاده راه بودن معابر داخل مجموعه، گهگاه حضور خودرو نیز مشاهده می‌شود. از نظر نظام فعالیت و کاربری اراضی محدوده، به جز کارکردهای موجود در مجموعه که در غالب خدمات عمومی تعریف شده است، ضلع شرقی میدان، بافت و عملکردی متفاوت از عملکرد غالب مجموعه دارد به این ترتیب که از نظر ریخت شناسی

ریزدانه‌تر از آن و از لحاظ عملکردی از مجموعه میدان جدا افتاده است. شکل ۳، سلسله مراتب شبکه معابر موجود و کاربری اراضی را نشان می‌دهد.

شکل ۳. سلسله مراتب شبکه معابر موجود و کاربری اراضی در محدوده

برای بررسی عوامل موثر بر بازآفرینی میدان مشق، تعداد ۴۰ شاخص مورد پرسش از مردم و کارشناسان در محدوده قرار گرفت. در این مصاحبه‌ها تلاش شد علاوه بر پرسش از افراد در مورد پارامترهای محیطی مجموعه میدان مشق، دیدگاه ذهنی و چشم‌انداز مطلوب آن‌ها را نیز استخراج شود. تا از این شناخت بتوان در برنامه‌ریزی نهایی و ارائه گزینه مناسب جهت باززنده سازی مجموعه میدان مشق استفاده نمود. داده‌های مورد پرسش در جدول (۲) آمده است.

جدول ۲. عوامل موثر بر تجدید حیات شهری میدان مشق و اهمیت آنها

شرح	متغیر	میانگین	ضریب همبستگی
مؤلفه‌های کارکردی	فعالیت‌های فرهنگی-هنری (فرهنگسرا، گالری و...)	۳/۱	۰/۵۲۶
	وجود فعالیت‌های غیررسمی	۲/۹۷	۰/۵۹۵
	امکان استفاده از مجموعه در شب.	۲/۸	۰/۴۶۱
	فعالیت‌های گردشگری و تفریحی (کافی شاپ و...)	۲/۷۳	۰/۵۴۷
	مقیاس متفاوت کارکردهایی که در فضا اتفاق می‌افتد.	۲/۷۳	۰/۴۹۹
مؤلفه‌های کالبدی-فضائی	اهمیت نورپردازی در میزان حضور افراد	۳/۴۳	۰/۵۹
	اهمیت میلمان شهری در میزان حضور افراد	۳/۱	۰/۳۵
	احساس بسته بودن و محدود بودن فضا	۲/۴۷	۰/۵۳
	تأثیر فضا در ارتباط و تعامل میان افراد مختلف	۲/۲۷	۰/۴
مؤلفه‌های اجتماعی-فرهنگی	تأثیر نظارت و امنیت در میزان حضور افراد	۳/۷۵	۰/۴۶۴
	زمینه مناسب برای حضور افراد مختلف جامعه	۳/۷۵	۰/۴۵۹
مؤلفه‌های سیما و منظر	کیفیت چشم‌اندازها و مناظر موجود	۳/۶۳	۰/۵۶۷
	خاطره انگیزی فضا	۳/۸۷	۰/۷۶۹

از میان متغیرهای استخراج شده، گروه مولفه‌های کارکردی بویژه وجود فعالیت‌های گردشگر و تفریحی، فعالیت‌های فرهنگی-هنری عوامل موثری بر پویایی مجموعه میدان مشق در ذهن اغلب افراد می‌باشد. در مورد مقیاس متفاوت کارکردهایی که در فضا اتفاق می‌افتد، مصاحبه‌شوندگان مقیاس متنوع کارکرد در فضا را عاملی مؤثر در پویایی فضا دانسته‌اند. یکی از دلایل این امر پیاده‌روی و استراحت کارمندان و ارباب رجوع مجموعه‌های مجاور از جمله وزارتخانه و دانشگاه هنر می‌باشد. لازم به ذکر است، باوجود معناداری ارتباط میان متغیر مقیاس کارکردی واحدها کارکردی موجود در مجموعه و پویایی کارکردی فضا، افراد صراحتاً

حضور فعالیتی محدود کننده به نام وزارت امور خارجه را محدود کننده پویائی فضا و عامل نزول احساس راحتی در فضا دانسته‌اند. همچنین، معناداری ارتباط و مثبت بودن ضریب همبستگی متغیرهای زندگی شبانه و وجود فعالیت‌های غیررسمی در فضا بیانگر این است که در نظر افراد مصاحبه شونده حضور این دو پدیده باعث پویائی مجموعه مورد مطالعه می‌شود.

به طریقی مشابه متغیرهای تأثیرگذار بر ابعاد کالبدی- فضائی مجموعه میدان مشق مورد بررسی قرار گرفته است. در مورد متغیر متناسب به باز یا بسته بودن فضا با توجه به نظرات کارشناسی و همچنین استخراج نقطه نظرات مردم، می‌توان گفت فضای مورد مطالعه در سطحی بینابینی از باز یا بسته بودن فضا قرار دارد. بگونه‌ای که افراد با قرارگیری در این فضا نه احساس خفقان می‌نمایند و نه احساس می‌کنند در فضائی لایتناهی قرار دارند. در مورد تأثیر فضا در برقراری تعامل میان افراد نیز، مصاحبه‌های صورت گرفته نشان می‌دهد زمینه‌های مساعد و برای تعامل عموم در عرصه عمومی فضای شهری در نمونه مورد مطالعه وجود دارد. با توجه به اینکه ضرورت نورپردازی فضا در شب به عنوان متغیری که بیشترین امتیاز را از نگاه مردم بدست آورد، می‌توان نتیجه گرفت که القا زندگی شبانه و ایجاد زمینه مساعد جهت حضور افراد در ساعات شب که ساعت استراحت و گردش افراد جامعه است از نکات مکملی است که هم از نظر کارکرد و هم از نظر بعد کالبدی فضا افراد بر آن تأکید نموده‌اند.

از نقطه نظر ابعاد اجتماعی- فرهنگی فضای شهری مورد مطالعه، دو متغیر تأثیر نظارت و امنیت حاکم بر فضا و ضرورت حضور مردم در فضا ارتباط معناداری با ابعاد اجتماعی- کالبدی فضا دارند. در مورد متغیر نظارت و امنیت حاکم بر فضا، معناداری این ارتباط بیانگر این است که یکی از معیارهای مهم فراوانی حضور افراد در فضا احساس امنیتی است که از فضا کسب می‌کنند. لازم به توضیح است، عدم وجود فضاهای بی‌دفاع شهری و فضاهای پنهان در مجموعه از یک‌سو، نظارت نهادی و دوربین‌های امنیتی موجود در فضا از سوی دیگر امنیت فضا را در حد چشمگیری ارتقا داده است. این امر از نقاط قوتی است که بسترساز حضور بانوان، دانشجویان، خانواده‌ها و گردشگران است. اما در مورد عدالت در فضا، اولاً؛ ارتباط مستقیمی میان ابعاد اجتماعی- فرهنگی میدان مشق و حضور افراد مختلف جامعه وجود دارد. ثانیاً؛ با ارتقا کیفیت اجتماعی- فرهنگی و میزان سرمایه اجتماعی مجموعه می‌توان فضائی قابل استفاده برای قشر متنوعی از افراد جامعه را شاهد بود. در مورد نظام اجتماعی و فرهنگی نیز توجه ویژه به القا کارکردهایی مختلف و چند منظوره که جاذب جمعیت در زمان‌های مختلف (فقط در هنگام روز و زمان‌های اداری) باشد، ضروری است. نورپردازی شبانه، زمینه سازی جهت اختلاط افراد در فضا، ارتقا امنیت فضا، از جمله موارد مهم در این زمینه است. مجموعه میدان مشق پتانسیل قابل توجهی برای تبدیل شدن به مرکزی فرهنگی- تفریحی را دارد که پارک هنرمندان نمونه‌ای از این نوع فضا است. به‌وضوح مشخص است در این صورت متقاضیان اصلی استفاده از چنین فضایی فرهیختگان، هنرمندان، جوانان و روشنفکران و دانشجویان و گردشگرها هستند. در حال حاضر دانشجویان و گردشگرها در مجموعه میدان مشق حضور دارند اما نکته قابل توجه در این است که کارکردهای کنشی- واکنشی میان محیط و افراد اتفاق نمی‌افتد. گردشگران به آن، تنها به عنوان مجموعه‌ای تاریخی و از کار افتاده می‌نگرند و دانشجویان نیز بنا بر ضرورت مجاورت دانشگاه شان با میدان از آن جا به عنوان گذرگاه و نه مقصد استفاده می‌کنند.

از نقطه نظر سیما و منظر شهری دو متغیر خاطره انگیزی فضا و کیفیت چشم‌اندازها و مناظر موجود بر ابعاد ادراکی مجموعه میدان مشق تأثیر دارند. به‌وضوح مشخص است کیفیت بصری ناشی از فضای سبز موجود و نیز معماری باشکوه مجموعه تصویری چشم‌نواز را به وجود می‌آورد. در اینجا موضع نگارندگان درباره هر یک از موارد مطرح شده در بند قبلی بررسی می‌شود. به‌طور کلی مجموعه میدان مشق از نظر کالبدی کمتر دچار فرسودگی شده است. بنابراین باید از رویکردهای بولدوزری در زمینه احیاء نظام کالبدی اجتناب شود. هر چند چیدمان کاربری‌ها و همچنین محدودیت دسترسی به فضا و محدودیت‌ها ایجاد شده بر اثر تفکیک فضائی موجود از نکات قابل تأمل در بعد کالبدی- فضائی مجموعه میدان مشق است. در مورد نظام سیما و منظر، با توجه به پیشینه تاریخی و وجود عناصر هویت بخش در مجموعه میدان مشق، کمتر ضرورتی به ایجاد تغییرات اساسی در این حوزه احساس می‌شود و تنها نیازمند دخالت‌های جنبی است. زیرا چنینی فضاهای شهری تاریخی به دلیل دارا بودن عناصر یادمانی، قابلیت دوجندانی در این زمینه دارند باید مراقب بود در ساماندهی این فضاها با اضافه کردن عناصر جدید هویت آنان را مخدوش ننماییم. بررسی و تحلیل استراتژیک (SOWT) از ابزارهایی است که به‌وسیله آن می‌توان به شناختی جامع از بستر و متن جامعه مورد برنامه‌ریزی، دست یافت که برای تدوین استراتژی‌های آینده بسیار ضروری و مهم است. از این رو باید اطلاعاتی که در این زمینه می‌تواند یاری دهنده باشند را گردآوری کرده و تأثیرات و نتایج مثبت و منفی آن‌ها را تحلیل کرد. این اطلاعات با ارائه تصویری از

میزان رقابت پذیری وضعیت کمی و کیفی از منابعی که برای جهت‌گیری‌های استراتژیک راهبردها لازم و سودمند است بر میزان کارایی و اثرگذاری الگوی پیشنهادی می‌افزاید.

جدول ۳. تحلیل استراتژیک محدوده

تاریخچه	<p>وجود عناصر با ارزش تاریخی و فرهنگی بر خور داری از تأسیسات زیر بنایی آب ، برق ، گاز ، تلفن در تمامی اینبه سلسله مراتب مناسب در شبکه معابر مجموعه محدودیت حرکت سواره در داخل مجموعه وجود کیفیت‌های بصری و فضایی مناسب پیوستگی کالبدی مجموعه داشتن عناصر نشانه‌ای که در مقیاس محله عمل کند وجود پتانسیل‌های محیطی مناسب وجود پتانسیل‌های کالبدی مناسب پراکندگی عناصر شاخص مجموعه در فضا وجود حس تعلق به مکان وجود امنیت در داخل مجموعه وجود فعالیت‌های وابسته و سازگار با بستر فرهنگی-تاریخی مجموعه امکان ارتقا نقش کارکردهای فرا منطقه‌ای مجموعه داشتن تصویر ذهنی مثبت ساکنان شهر</p>
موقعیت	<p>قطع شدن پیوستگی بافت و ساختار به واسطه وجود بناهای محدود کننده در فضا محدودیت‌های ناشی از استقرار دستگاه‌های دولتی بخصوص وزارت امور خارجه عدم برخورداری از کاربری‌هایی که توالی حضور افراد را به همراه دارد متروکه شدن برخی اینبه و عدم مرمت اینبه عدم پیوستگی کالبدی در بخش شرقی مجموعه سیر صعودی مخروطی و متروک شده اینبه و تمایل به نوسازی بدون قاعده انسداد معابر و از بین رفتن ساختار مبتنی به شبکه معابر در نیمه شرقی مجموعه. تخصیص نامناسب فضا به کاربردهای مختلف کمبود تجهیزات و میلان شهری (سطل زباله ، باجه تلفن ، آبخوری ، تابلو ، نیمکت و...)</p>
ساختار	<p>وجود مترو جهت تسهیل دسترسی افراد به بافت وجود امکان دسترسی با اتوبوس و تاکسی قرارگیری در مرکز شهر و دسترسی مناسب به تمام مراکز فعلیتی ، تجاری ، خدماتی ، اداری و قرارگیری محدوده در منطقه فعال اقتصادی شهر سابقه‌ی توجه نهادهای برنامه‌ریزی شهری به مجموعه عزم مسئولین جهت مداخله در بازسازی محله</p>
فرآیند	<p>ترافیک عبوری خیابان‌های پیرامونی قرارگیری در بخش مرکزی شهر تهران که بافتی کمتر مسکونی دارد قرارگیری در محدوده طرح ترافیک که محدودیت دسترسی افراد را به همراه دارد کمبود پارکینگ در ساعات روز وجود ناهنجاری‌های اجتماعی در اطراف مجموعه عدم ارتباط مابین نهادهای دولتی و غیردولتی با یکدیگر در مدیریت و بهره‌برداری از مجموعه تعدد نهاد تصمیم‌گیری در ارتباط با امور مجموعه</p>

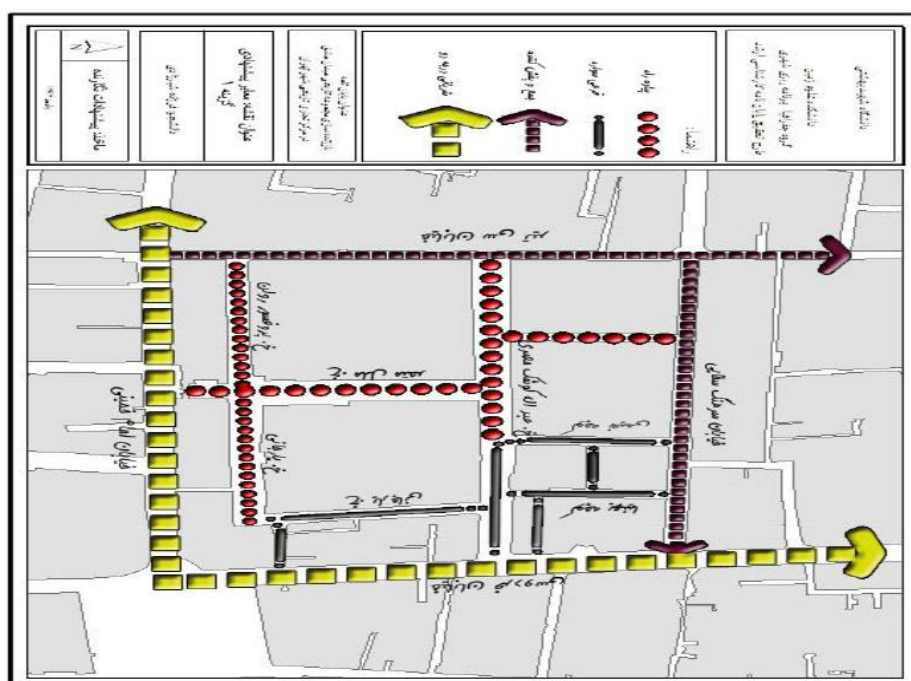
بررسی و تحلیل گزینه‌های پیشنهادی

با تاکید بر نتایج ماتریس ۴، در پژوهش حاضر بازآفرینی به عنوان فرصتی برای یک رهیافت همگانی، "وجوه فرهنگی و هنری" در ایجاد محیط‌های سرزنده، پویا و جذاب شهری را هدف قرار می‌دهد. مرمت شهری به عنوان مقوله‌ای فرهنگی-هنری، احیاء اقتصادی و سرزندگی اجتماعی شهر را پی می‌گیرد و مجموعه قدیمی و تاریخی میدان مشق را به کانون تحرکات اجتماعی، واقعه‌ها و حادثه‌های شهری تبدیل می‌کند. در واقع جهت‌گیری این پژوهش نوعی رویکرد مداخله‌ای است که با نگاه به گذشته و بدون پاکسازی هویت‌های تاریخی دوره‌های مختلف، به خلق هویتی جدید متناسب با شرایط زندگی مردمان عصر حاضر می‌اندیشد. بنابراین در ارائه گزینه‌های پیشنهادی باید کاملاً محتاطانه عمل نمود و پایبندی به سبک معماری تهران قدیم که تجلی اصلی آن در میدان مشق وجود دارد، اصلی غیرقابل اغماض در آن‌هاست. در مجموع باید گفت در چنین مواردی بازآفرینی از رویکردهای بازسازی و بولدوزری فاصله گرفته و بیشتر بر مرمت بناها و البته مهم‌تر از آن جریان‌های تسری بخشی زندگی اجتماعی

در فضا تأکید می‌کند. در ارایه گزینه‌های پیشنهادی، ابتدا سه رویکرد مدنظر قرار بودند: اول، حداقل مداخله، دوم؛ مداخله متوسط و سوم؛ حداکثر مداخله؛ که رویکرد سوم، با ماهیت تاریخی و هویت بخش فضا منافات داشت و بنابراین حذف شد و دو رویکرد دیگر بررسی شدند.

گزینه پیشنهادی اول (میزان مداخله پایین)

در این گزینه در وضع موجود ابنیه، دیوارکشی‌ها، حصاربندی‌ها، باغچه‌بندی‌ها و ... هیچ تغییری ایجاد نمی‌شود. نقشه‌های زیر معابر و فعالیت‌های مربوط به این گزینه را نمایش می‌دهد.

شکل ۴. سلسله مراتب پیشنهادی شبکه معابر (گزینه اول)

- مهم‌ترین دستاوردهای این گزینه به شرح ذیل است:
- حذف کاربری‌های کارگاهی از محدوده
- تغییر کاربری‌ها (تعبیه کاربری‌های جاذب جمعیت)
- حذف کاربری‌های کارگاهی از محدوده
- حذف کاربری وزارت امور خارجه به دلیل اینکه الزامات حفاظتی و امنیتی آن که موجب بسته بودن محوطه در روزهای پنج‌شنبه و جمعه و همچنین در ساعات پایانی روز شده است.
- تغییر نقش معابر
- آزاد بودن دسترسی سواره به معابر شرقی داخل سایت و محدود شدن دسترسی سواره به معابر غربی و مرکزی سایت و تعبیه کاربری پارکینگ در کنار خیابان فردوسی و سرهنگ سخایی
- تعبیه مبلمان شهری
- تعبیه روشنایی کافی در معابر
- نورپردازی ساختمان‌های با ارزش و قدیمی سایت
- تعبیه حوض در مقابل ساختمان قزاق خانه به منظور انعکاس تصویر ساختمان در حوض
- تعبیه روشنایی‌های توکار در سطح زمین

- تعبیه فواره‌های مسطح در محور مرکزی میدان به منظور بهره بردن از رقص آب و نور
- تعبیه نیمکت‌های پشت‌دار و فاقد پشتی در اطراف میدان و در پیاده راه‌ها

جدول ۴. ماتریس استخراج راهبردهای ممکن

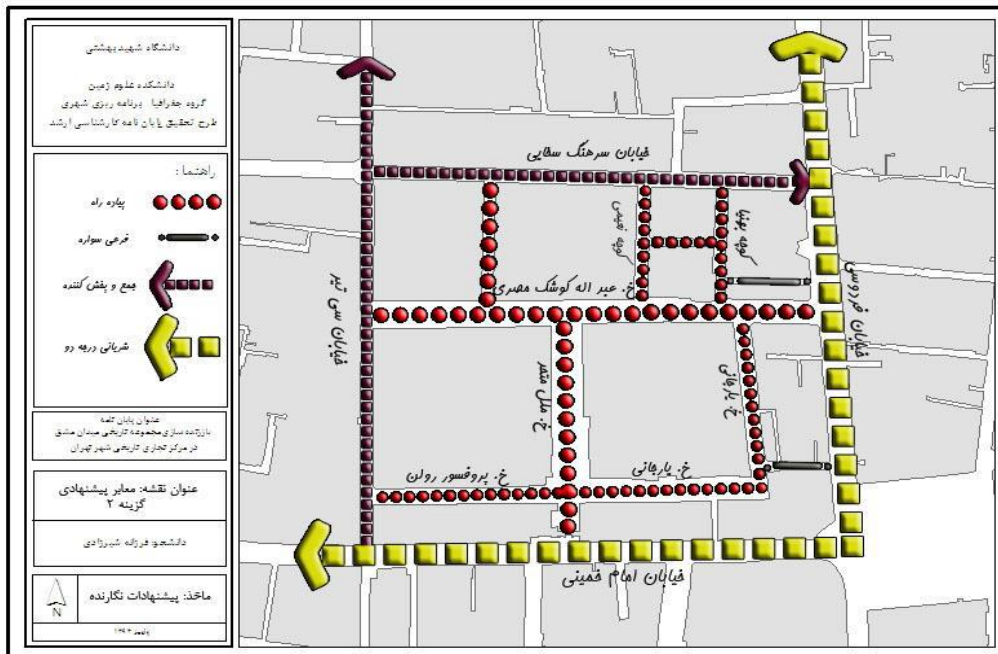
نقاط قوت	نقاط ضعف
<p>ارتقا نقش فعالیت‌های گردشگری، فرهنگی و هنری مجموعه در مقیاس شهری</p> <p>افزایش مشارکت بخش خصوصی در فعالیت‌های باززنده سازی با تأکید بر نقش اقتصادی پیش‌بینی شده برای مجموعه</p> <p>افزایش کیفیت فضائی-عملکردی مجموعه از طریق ایجاد فعالیت‌های جاذب فرهیختگان، هنرمندان، جوانان و روشنفکران و دانشجویان و توریست‌ها</p> <p>تقویت عناصر هویت بخش مجموعه در راستای نقش فرا شهری پیش‌بینی شده برای آن</p> <p>ایجاد فعالیت‌ها و کاربری‌های لازم برای جذب گردشگر فضا (مانند سفره‌خانه‌های سنتی، موزه و غیره)</p> <p>زمینه سازی جهت اختلاط افراد در فضا از طریق القا فعالیت‌های عمومی</p> <p>کشیدن عرصه‌های فعالیت به داخل مجموعه مانند استقرار سازه‌های سبک و موقت، رستوران‌ها و کافه‌ها و نیز فعالیت‌های سیال و نیز غیررسمی زمینه ارتباط بیشتر افراد با مجموعه را مهیا می‌نماید.</p> <p>امکان وقوع فعالیت‌های متنوع‌تری را در فضا با تغییر در نقش مجموعه</p>	<p>ایجاد مرکزیت فضائی در جهت تقویت حس وحدت در محدوده</p> <p>تغییر کاربری ساختمان‌های با ارزش و طریق کاربری‌های فرهنگی و هنری و ...</p> <p>نوسازی ساختمان‌های فرسوده و استفاده از مصالح پایدار در بناها</p> <p>تخصیص بهینه‌ی فعالیت و فضا با تأکید بر نقش غالب فرهنگی-تفریحی مجموعه</p> <p>جلب مشارکت بخش خصوصی جهت سرمایه‌گذاری در تقویت نقش اقتصادی مجموعه</p> <p>ایجاد فرصت‌های شغلی از طریق پررنگ کردن نقش اقتصادی مجموعه</p> <p>مرمت و احیاء دانه‌های با ارزش معماری و شهری و دارای پتانسیل برای گردشگری و جذب توریست</p> <p>بازتعریف سلسله مراتب دسترسی درون مجموعه و ارتقاء کیفیت محورها</p> <p>ساماندهی وضعیت روشنایی معابر متناسب با زندگی شبانه مجموعه</p> <p>افزایش کارائی محیط با تأمین تجهیزات و مبلمان شهری (سطح زباله، باجه تلفن، آب‌خوری، تابلو، نیمکت و...)</p> <p>ارتقا کارائی مجموعه از طریق برقراری کارکردهای شبانه</p>
<p>کاهش دامنه‌ی ناهنجاری‌های اجتماعی از طریق افزایش نظارت عمومی</p> <p>به‌جای نظارت نهادی</p> <p>تأمین عدالت فضائی از طریق انتقال دستگاه‌های دولتی نامرتبط با ماهیت پیش‌بینی شده فضا</p> <p>واگذاری مدیریت کل مجموعه به سازمان میراث فرهنگی و صنایع‌دستی و گردشگری</p> <p>سرمایه‌گذاری تبلیغاتی مناسب برای احیای مجموعه</p> <p>افزایش استفاده کنندگان از فضا از طریق القا فعالیت‌هایی مختلط و چند منظوره جاذب جمعیت در زمان‌های مختلف (نه فقط در هنگام روز و زمان‌های اداری) باشد</p>	<p>افزایش دامنه‌ی تعاملات اجتماعی از طریق ارتقاء کیفیت عملکردی بافت</p> <p>برقراری تعادل در نظام فضاهای باز موجود و در تعامل با ساختار اصلی</p> <p>ارتقاء سطح زیرساخت‌های مربوط به شبکه دسترسی از جمله پارکینگ</p> <p>جذب توریسم بین‌المللی از طریق ثبت جهانی این میدان توسط یونسکو</p>

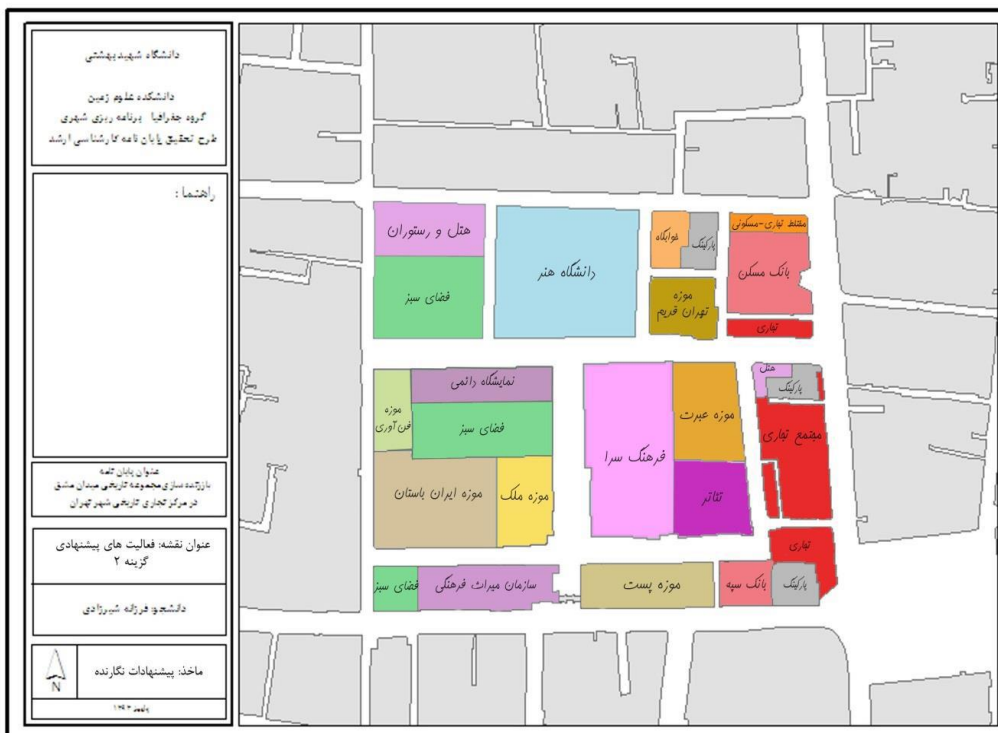
شکل ۵. نظام کارکردی پیشنهادی (گزینه اول)

گزینه پیشنهادی دوم (مداخله متوسط)

مهم‌ترین سلسله اقدامات این گزینه در ادامه بصورت سلسله مراتب معابر و فعالیت آمده است.

شکل ۶. سلسله مراتب پیشنهادی شبکه معابر (گزینه دوم)

شکل ۷. نظام کارکردی پیشنهادی (گزینه دوم)

تغییر کاربری‌ها (تعبیه کاربری‌های جاذب جمعیت در تمامی ساعات شبانه‌روز)؛ حذف دیوار حیاط برخی از کاربری‌های عمومی و الحاق فضاهای داخلی و خارجی به منظور ارتقا سبزی‌نگی محیط؛ تغییر نقش معابر؛ برگزاری گالری‌ها و نمایشگاه‌های موقت در فضای باز میدان با سازه‌های سبک و موقت؛ تعبیه میلمان شهری؛ تعبیه روشنایی کافی در معابر؛ نورپردازی ساختمان‌های با ارزش و قدیمی سایت؛ تعبیه حوض در مقابل ساختمان قزاق خانه به منظور انعکاس تصویر ساختمان در حوض؛ تعبیه روشنایی‌های توکار در سطح زمین؛ تعبیه نیمکت‌های پشت‌دار و فاقد پستی در اطراف میدان و در پیاده راه‌ها.

در گزینه دوم زمینه بیشتری برای حضور و اختلاط افراد در فضا وجود دارد و تأکید بیشتری بر رضایتمندی گروه‌های هدف شده است؛ این گزینه به عنوان گزینه منتخب در نظر گرفته شد و در آن حصارها و دیوارهای جدا کننده ساختمان‌ها حذف و حیاط ساختمان‌ها به عرصه عمومی فعالیت الحاق می‌شود. همچنین حذف دستگاه‌های امنیتی، یکپارچگی شبکه دسترسی درون مجموعه را میسر ساخته است.

ایجاد فضاهایی پویا از طریق فعالیت‌های جاذب جمعیت برقراری نمایشگاه‌ها و گالری‌های دوره‌ای، استقرار سازه‌های سبک از دیگر موارد قابل ذکر در طرح پیشنهادی است. همچنین در این طرح با الهام گرفتن از طرح میدان مشق در دهه ۱۳۵۰ در مقابل عمارت قزاقخانه حوضی تعبیه شده است که بازتاب تصویر عمارت در آن حوض بر کیفیت بصری فضا می‌فزاید. این امر نقش عنصر آب را در مجموعه میدان مشق پررنگ می‌نماید. استفاده از عنصر آب در مجموعه از کیفیت بصری فضا نبود و با این راهکار این مورد برطرف شده است و در عین حال سبک تهران به عنوان سبک معماری این مجموعه نیز بیش از پیش تداعی می‌شود.

احیای زندگی شبانه مجموعه از مهم‌ترین مواردی است که تأکید شده است. نورپردازی بر روی سطح به جای نورپردازی صرف ساختمان‌ها، تلطیف محیطی را به همراه دارد. زیرا از نظر روانشناسی، نورپردازی‌های عمودی القا کننده حس سلطه است. به‌طور کلی باید گفت، با احیای زندگی شبانه مجموعه میدان مشق، فرصت مضاعفی برای حضور افراد در فضا ایجاد می‌شود. در پلان زیر ساختمان‌هایی که خودشان و یا محوطه مقابلشان نیازمند نورپردازی است تعیین شده است. همچنین در نظر داشتن مرمت بناهای فرسوده موجود حائز اهمیت است. این مسئله یکی از موارد مهم و تأکید شده در راهبردها است.

یکی دیگر از نکات حائز اهمیت، شناسایی معابر نیازمند مرمت در مجموعه می‌باشد. بررسی‌ها نشان می‌دهد از نظر کلی معابر موجود در مجموعه کیفیت مناسبی دارا هستند. تنها مواردی خاص مغفول مانده است. با توجه به این نکات و با توجه به ویژگی‌های کلی مجموعه، الگوی حداکثر مداخله در نظام کارکرد و فعالیت مجموعه میدان مشق پروانده و تحلیل می‌شود. صلابت و استواری کلی نظام کالبدی و سیما و منظر مجموعه از یک سو و انزوای کارکردی آن از سوی دیگر، ضرورت تزریق کارکردهایی از جنس مردم جامعه و نه کاربری‌هائی اداری را روشن می‌سازد. نیاز فضا به کارکردهای چند منظوره و عمومی، توجه به زندگی شبانه مجموعه از مهم‌ترین نکات است. در ادامه به تفصیل هریک از شاخص‌های شناسایی شده تحلیل شده است:

- نوع کارکرد: نوع کارکردهای موجود در میدان مشق قالبی اداری دارند. وجود وزارت امور خارجه در محدوده مورد مطالعه سبب شده است، جو موجود در محیط بسیار متفاوت با آنچه در یک فضای شهری پویا انتظار می‌رود، باشد. از سوئی دیگر عدم وجود کارکردهایی پویا که طیف متنوعی از افراد جامعه را مخاطب خود قرار دهد از پویائی مجموعه میدان مشق کاسته است.

- تراکم کارکرد: در وضع موجود، تراکم کارکردهای موجود بسیار کم است. این قضیه یکی از دلایل اصلی بی‌رونقی مجموعه میدان مشق می‌باشد. البته با توجه به سطوح تفکیک موجود در فضا، دستیابی به تراکمی زیاد از کارکردها غیرممکن می‌نماید اما می‌توان با جایگزینی کاربری‌های جاذب جمعیت به جای کاربری‌های کمتر عمومی فعلی، تراکم کارکرد را بهبود بخشید.

- تمرکز کارکرد: تمرکز کارکردهای فعلی میدان مشق متأثر از وجود وزارت امور خارجه و همچنین مجموعه موزه‌ها است. به نظر می‌رسد با توجه به ماهیت و چیستی فضا، تمرکز بر کارکردهای مکمل فرهنگی، هنری، تفریحی چون تئاتر، فرهنگسرا، تالار گفت‌وگو و موزه می‌توان حیات شهری مجموعه را سبب شود.

- مقیاس کارکرد: هرچند به علت وجود وزارت امور خارجه، موزه باغ ملی و ماهیت تاریخی مجموعه میدان مشق مقیاس کارکردهای صورت گرفته در میدان در سطحی ملی و بین‌المللی است اما در سطح خرد و محلی و حتی شهری کمتر فعال است. این سؤال مطرح است که چگونه می‌توان چنین فضائی را با چنین پتانسیلی از نظر مقیاس کارکردی در مقیاس محلی و شهری نیز حیات بخشید، بگونه‌ای که به عنوان مقصدی برای حضور مردم شهر تهران تبدیل شود.

- زمان کارکرد: مشاهدات و پیمایش‌های صورت گرفته نشان می‌دهد که زمان یکی از مهم‌ترین معضلات محسوس در مجموعه میدان مشق است. بدین شرح که این مجموعه تنها در روزهای کاری و از ساعت شش صبح تا شش عصر قابل استفاده است. به‌وضوح مشخص است محدودیت‌های موجود در استفاده از مجموعه یکی از مهم‌ترین عوامل انزوای کارکردی مجموعه است. زیرا؛ روزهای تعطیل و ایامی که معمولاً افراد برای تفریح و انجام کارکردهای حوزه سرگرمی‌شان در فضا حاضر می‌شوند و همچنین ساعات عصر و شب استفاده از این فضای شهری ممکن نیست.

- نحوه استقرار کارکرد: نحوه استقرار کارکردها شامل رسمی و یا غیررسمی بودن کارکردهای موجود در فضا است. در حال حاضر تمامی کارکردهای مجموعه میدان مشق از نوع فعالیت‌های رسمی است. همچنین از هرگونه فعالیت غیررسمی ممانعت می‌شود. در عین حال زمینه مناسب برای استقرار فعالیت‌های غیررسمی نیز وجود ندارد. نگارنده معتقد است با توجه به معماری راسخ و صلب فعلی مجموعه استقرار فعالیت‌های رسمی - آن هم از نوع کارکردهای فعلی مجموعه - ارتباط مؤثر افراد با محیط را مانع می‌شود. از سوئی دیگر کشیدن عرصه‌های فعالیت به داخل مجموعه مانند استقرار سازه‌های سبک و موقت، رستوران‌ها و کافه‌ها و نیز فعالیت‌های سیال و نیز غیررسمی زمینه ارتباط بیشتر افراد با مجموعه را مهیا می‌نماید.

- قرارگاه‌های فیزیکی: قرارگاه‌های فیزیکی برخی الگوهای رفتاری و نقش‌های اجتماعی را بر ساکنین خود تحمیل می‌کنند و یا برخی الگوها و معیارهای رفتاری را تقویت و برخی دیگر را تضعیف می‌کنند و به طور خلاصه جهت و ابعاد جدیدی به رفتار ساکنین خود می‌بخشد. در حال حاضر عدم وجود مبلمان شهری مناسب و نورپردازی شبانه در فضا و نه در عناصر بنا از مسائل قابل ذکر مجموعه است. وجود فضای سبز و پوشش گیاهی، کف سازی مناسب با کیفیت از نکات مثبت مجموعه است.

- کاربری زمین: در بخش معرفی مجموعه میدان مشق کاربری اراضی مجموعه مفصلاً توضیح داده شد. به‌طور خلاصه می‌توان گفت، جهت بازآفرینی مجموعه میدان مشق، تغییرات بنیادین در کاربری اراضی مجموعه ضروری می‌نماید. همچنین تأمین پارکینگ پارک خودرو در حوزه بلافضل مجموعه جهت تسهیل آمدوشد افراد از دیگر الزامات موجود است.

- بستر فضایی مورد نیاز یک کارکرد: از نظر بستر فضایی، میدان مشق پتانسیل قابل قبولی برای تبدیل شدن به مجموعه‌ای پویا برای فعالیت‌های عمومی چه در روز و چه در شب را دارد.

- تأثیر فضا بر وقوع انواع کارکرد: در حال حاضر نوع طراحی و آرایش بناها و سازمان فضائی - کارکردی موجود در مجموعه میدان مشق بگونه‌ای است که امکان شکل‌گیری فعالیت‌های عمومی را در سطوح شهری و ناحیه‌ای و محلی کمتر دارد. با تغییر در نقش فضا می‌توان امکان وقوع کارکردهای متنوع‌تری را در فضا ایجاد نمود.

- اثر کارکرد بر کیفیت فضا: در مقابل شاخص پیشین (تأثیر فضا بر وقوع انواع کارکرد) می‌توان گفت؛ کارکردهای موجود میدان مشق در مجموع بر کیفیت فضائی مجموعه بسیار تأثیرگذار بوده است. زیرا این مجموعه از نظر کالبدی و هویتی پتانسیل مناسبی دارد اما آنچه از کیفیت فضائی مجموعه می‌کاهد اثر فعالیت‌های جاری در فضا است. هرچند وجود دانشگاه هنر یکی از نکات مثبت مجموعه است زیرا شدت کارکرد و حضور افراد و بخصوص دانشجویان را در فضا افزایش داده است.

- تجمع یا پراکندگی: سازمان فضائی مجموعه می‌تواند به‌گونه‌ای باشد که باعث تجمع کارکردهای مختلف شود اما در حال حاضر دقیقاً پراکندگی کارکردها مشاهده می‌شود.

- تلفیق یا تفکیک: مجموعه میدان مشق کمتر امکان تعامل کارکرد و افراد را با یکدیگر و در کنار هم فراهم می‌سازد. تضادهای آشکار میان اهداف افراد حاضر در فضا باعث به وجود آمدن این تفکیک عملکردی شده است. از یک‌سو ساختمان‌های دولتی و امنیتی قرار دارند، از سوی دیگر کاربری‌های فرهنگی و آموزشی استقرار یافته است. این تناقض، تعارض میان استفاده‌کنندگان از فضا را - البته با غلبه بعد سیاسی و امنیتی فضا - سبب شده است.

- جذب یا دفع: فضا می‌تواند به‌گونه‌ای باشد که کارکردهای مختلف را در درون خود فراخواند و بستر مناسب را برای آن‌ها فراهم آورد. از طرفی فضا می‌تواند چنان باشد که هر فعالیت انتخابی را دفع نماید و تنها اجباراً به فعالیت‌های ضروری اجازه بروز دهد.

- باز و بسته بودن فضا: فضای موجود میدان مشق فضائی چند پاره است. این مجموعه مستقل از فضای اطرافش عمل می‌نماید. می‌توان هرچه بیشتر زمینه تلفیق فضا را در محدوده پیرامونی‌اش مهیا نمود. از نظر هندسی هرچند فضا محدود به ساختمان‌های اطراف است اما ابعاد فضا احساس بسته بودن فضا را کمتر به افراد القا می‌نماید.

- تسهیلات اجتماعی: امنیتی و دولتی بودن فضا، تسهیلات اجتماعی مدنظر افراد را کمتر می‌طلبد. می‌توان با تغییرات مدیریتی در فضا زمینه هر چه بیشتر اعطای تسهیلات اجتماعی به افراد را به وجود آورد. تعیین سازمان میراث فرهنگی به عنوان متصدی مجموعه می‌تواند یکی از راهکارهای مهم در این زمینه باشد. از سوئی دیگر باید گفت از نظر تسهیلات چون رسیدگی روزانه، پایش مداوم محیط، نظافت و... مجموعه مورد مطالعه در شرایط مطلوبی قرار دارد.
- نظارت و امنیت: با توجه به فضای امنیتی حاکم در فضا، وجود دوربین‌های امنیتی و همچنین نیروهای نظامی، می‌توان گفت در شرایط کنونی نظارت نهادی شدیدی وجود دارد و این امر امنیت فضا را سبب شده است. هرچند این احساس متفاوت با احساس امنیتی است که در ادبیات شهرسازی در رابطه با نظارت عمومی از آن یاد می‌شود. به نظر می‌رسد باید فضا بگونه‌ای هدایت و مدیریت شود که به موازات کاهش مؤلفه‌های امنیت نهادی، مؤلفه‌های امنیت عمومی فضا افزایش یابد. این همان اتفاقی است که افراد را به فضا می‌کشاند.
- ایمنی: در این مقال ایمنی بیشتر بعد ترافیکی و سهولت آمدوشد افراد در هنگام تردد به سمت مجموعه مطرح است. با توجه به سلسله مراتب شبکه راه‌های اطراف مجموعه و همچنین پیاده‌مداری خود مجموعه، ایمنی در سطحی قابل قبول وجود دارد.
- گروه‌های استفاده‌کننده از فضا: در بررسی تلفیق یا تفکیک فضا در همین بند به طیف متفاوت و البته متضاد استفاده‌کنندگان از مجموعه اشاره شد. با تحقق رویکرد بازآفرینی مجموعه میدان مشق، می‌توان طیف متنوع‌تری از استفاده‌کنندگان را در فضا مشاهده نمود. اساساً یکی از اهداف تمامی پروژه‌های بازآفرینی زمینه‌سازی برای حضور اقشار مختلف و تعامل افراد در فضا است. خصوصاً در مواردی از این قسم که کالبد دچار فرسودگی نمی‌باشد.
- عدالت: از نظر شاخص عدالت فضائی نیز وجود عناصر دولتی و امنیتی موازنه فضا را بر هم زده است. زمان حضور افراد، دسترسی افراد به فضا، حتی عکس‌برداری از فضا نیز تحت تأثیر این عامل محدود شده است.
- کارایی: کارایی مجموعه میدان مشق را شاید بتوان اصلی‌ترین مسئله در پژوهش حاضر دانست. چگونه است که مجموعه‌ای با معماری چنین باشکوه و پیشینه‌ای تاریخی، فاقد کارایی لازم است؟ چرا تنها گردشگرها مخاطبان اصلی مجموعه میدان مشق هستند؟
- چشم‌اندازهای کالبدی و طبیعی فضا: از نظر بصری معماری و طراحی فضا، بناها، جداره‌ها، پوشش گیاهی و مجموعه میدان مشق در شرایط مطلوبی ارزیابی می‌شود.
- خوانایی: با توجه به تناسب، وجود عناصر شاخص و مشخص بودن ورودی و خروجی‌های مجموعه خوانائی در فضا در حد مطلوبی ارزیابی شده است.
- دسترسی: محدودیت‌های ناشی از وجود وزارت امور خارجه یکپارچگی حرکت در فضا را دچار اختلال کرده است. در نگاهی کلان‌تر، از نظر موقعیت استقرار میدان مشق، قرارگیری در محدوده طرح ترافیک همچنین محدودیت پارکینگ سواره از عوامل محدودکننده دسترسی به میدان است. وجود مترو از عوامل تسهیل‌گر در این زمینه است.
- هویت: پیشینه و قدمت مجموعه میدان مشق، هویت اصلی فضا است. این میدان در زمان قاجار و پهلوی به عنوان مجموعه‌ی نظامی بسیار فعال با ساختمان‌های تاریخی بسیار مهمی بوده است. از سال ۱۳۹۳ قرار بود که با توافق میان سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری با شهرداری تهران، فضاهای پیرامون میدان مشق (تا کاخ گلستان) آزادسازی و ثبت جهانی این میدان به یونسکو پیشنهاد شود.

نتیجه‌گیری

ماهیت انجام این پژوهش برنامه‌ریزی با مردم است. بر این اساس می‌توان گفت، روش بهینه ارزشیابی کیفیت مکان بر اساس ترکیبی از نظرات کارشناسان و مردم است. این نظرات، در مجموع ضعف‌های یکدیگر را جبران نمود و تحلیلی دقیق‌تر از کیفیت مکان بدست داد که می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای فرایند تصمیم‌سازی مورد استفاده قرار گیرند. نتایج این پژوهش نشان داد وجود فعالیت‌های فرهنگی، فعالیت‌های غیررسمی، امکان استفاده از مجموعه در شب و فعالیت‌های گردشگری و تفریحی از عوامل موثر بر ارتقا کیفیت کارکردی فضای میدان مشق هستند. در مورد ویژگی‌های کالبدی-فضائی مجموعه نیز باید به نورپردازی، عدم وجود

مبلمان شهری کافی و چیدمان نامناسب آن‌ها در فضا، احساس بسته بودن فضا و تاثیر فضا در شکل گیری تعامل میان مردم (نحوه طراحی فضا و چیدمان فضایی ساختمان‌ها و...) اشاره نمود. به همین ترتیب در مورد ابعاد اجتماعی- فرهنگی فضا نیز باید به امنیتی-اداری بودن فضا، عدم وجود پتانسیل‌های کافی جهت حضور تمامی اقشار جامعه در فضا و عدم تعریف نقشی مشخص برای فضا و بی عدالتی در بهره‌مندی افراد از فضا اشاره نمود. در مورد سیما و منظر مجموعه نیز موارد متعددی مورد سنجش قرار گرفت، این بعد از فضا بر خلاف ابعاد دیگر فضا بیشتر بر جنبه‌های مثبتی چون کیفیت چشم‌اندازها و مناظر موجود و هویت بخشی فضا متکی بوده است. هرچند محدودیت دسترسی به تمامی بخش‌های مجموعه را می‌توان مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر کاهش کیفیت کارکردی فضای مورد مطالعه دانست. سپس با تاکید بر همه یافته‌های پژوهش و جمع بندی مستندات، چهار گزینه پیشنهادی برای تسهیل فرایند بازآفرینی فرهنگی-تاریخی محدوده مورد مطالعه از طریق سلسله مراتب شبکه معابر (۲ گزینه) و نظام کارکردی آن (۲ گزینه)، تدوین و ارائه شده است (ر. ک. به: اشکال ۴ الی ۷).

با توجه به ماهیت پژوهش حاضر که از نوع تحقیقات کیفی اکتشافی و در نتیجه کمتر فرضیه محور است؛ از اینرو در زمره تحقیقات مسئله محور قرار دارد. بنابراین تلاش شده به پرسشهای پژوهش پاسخ داده شود.

پرسش اول: چرا کیفیت و ارزش هویتی-تاریخی میدان مشق تهران کاهش یافته است؟ برپایه ی نتایج یافته‌ها و نظر پژوهشگران، علت اصلی رکود و انزوای این فضا، اداری شدن آن بوده است. نظر به آنچه گذشت، به‌طور کلی علل نزول کیفیت میدان مشق متأثر از چهار دسته عوامل فعالیتی-کارکردی، کالبدی-فضایی، اجتماعی-فرهنگی و سیما و منظر است. بعد فعالیتی-کارکردی مهم‌ترین بعد را شامل می‌شود. در این مقال نوع فعالیت‌های جاری در فضا، نحوه استقرار فعالیت‌های موجود، محدودیت‌های زمانی برای انجام فعالیت‌ها از نکات تأثیرگذار بر تنزل کیفیت فضا می‌باشد. در مورد ویژگی‌های کالبدی-فضایی مجموعه نیز باید به؛ نورپردازی، عدم وجود مبلمان شهری کافی و چیدمان نامناسب آن‌ها در فضا، وجود ساختمان‌های فرسوده از لحاظ کالبدی اشاره نمود. به همین ترتیب در مورد ابعاد اجتماعی- فرهنگی فضا نیز باید به امنیتی- اداری بودن فضا، عدم وجود پتانسیل‌های کافی جهت حضور تمامی اقشار جامعه در فضا، عدم تعریف نقشی مشخص برای فضا و عدم عدالت در بهره‌مندی افراد از فضا اشاره نمود. در مورد سیما و منظر مجموعه نیز موارد متعددی مورد سنجش قرار گرفت، این بعد از فضا بر خلاف ابعاد دیگر فضا بیشتر بر جنبه‌های مثبتی چون کیفیت چشم‌اندازها و مناظر موجود و هویت بخشی فضا متکی بوده است. هرچند محدودیت دسترسی به تمامی بخش‌های مجموعه را می‌توان مهم‌ترین نکته تأثیرگذار بر تنزل کیفیت فضای مورد مطالعه دانست. پرسش دوم: چگونه می‌توان به بازآفرینی فضایی-تاریخی این فضای شهری کمک کرد؟ به نظر نگارندگان و براساس مستندات و جمع‌بندی پاسخ‌های گردآوری شده در پژوهش، دیدگاه بهسازی با هدف ارتقای کیفی فضای شهری به بازآفرینی فضایی-تاریخی این مجموعه کمک می‌کند. برای ارزیابی نهایی و استخراج گزینه‌هایی برای بازآفرینی مجموعه میدان مشق، ابتدا مهم‌ترین راهکارهای ارائه شده مطرح و سپس طرح منتخب پیشنهادی ارائه شده است (ر. ک. به: اشکال ۴ تا ۷). به عبارت دیگر، پاسخ مناسب برای سوال دوم، این است که از طریق کاربری این راهبردها و اجرای طرح پیشنهادی می‌توان به بازآفرینی مجموعه تاریخی- فرهنگی میدان مشق کمک کرد. برخی از مهم‌ترین راهبردهای ارائه شده عبارتند از:

ارتقای نقش فعالیت‌های گردشگری، فرهنگی و هنری مجموعه در مقیاس شهری؛ افزایش مشارکت بخش خصوصی در فعالیت‌های باززنده سازی با تأکید بر نقش اقتصادی پیش‌بینی شده برای مجموعه؛ افزایش کیفیت فضائی-عملکردی مجموعه از طریق ایجاد فعالیت‌های جاذب فرهیختگان، هنرمندان، جوانان و روشنفکران و دانشجویان و توریست‌ها؛ تقویت عناصر هویت بخش مجموعه در راستای نقش فرا شهری پیش‌بینی شده برای آن؛ ایجاد کارکردها و کاربری‌های لازم برای جذب گردشگر (فضا مانند سفره‌خانه‌های سنتی، موزه و غیره)؛ زمینه سازی جهت اختلاط افراد در فضا از طریق القا فعالیت‌های عمومی؛ نوسازی ساختمان‌های فرسوده و استفاده از مصالح پایدار در بناها؛ تخصیص بهینه‌ی فعالیت و فضا با تأکید بر نقش غالب فرهنگی-تفریحی مجموعه؛ بازتعریف سلسله مراتب دسترسی درون مجموعه و ارتقاء کیفیت محورها؛ ساماندهی وضعیت روشنایی معابر متناسب با زندگی شبانه مجموعه؛ افزایش کارائی محیط با تأمین تجهیزات و مبلمان شهری (سطل زباله، باجه تلفن، آب‌خوری، تابلو، نیمکت و...); واگذاری مدیریت مجموعه به سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری؛ افزایش استفاده کنندگان از فضا از طریق القا فعالیت‌هایی مختلط و چند منظوره جاذب جمعیت در زمان‌های مختلف (در هنگام روز و زمان‌های اداری) باشد؛ جذب توریسم بین‌المللی از طریق ثبت جهانی این میدان توسط یونسکو.

References

- Bavand Consultant Engineers. (2002). *Study of urban development issues in Region 12, Demographic and Economic Studies*. Urban and Urban Development Department of Tehran Municipality. (In Persian).
- Bavand Consulting Engineers. (2002). *Study of urban development issues in District 12. Housing Studies*, Department of Urban and Urban Development of Tehran Municipality. (In Persian).
- Bavand Consulting Engineers. (2004). *Development Plan of Region 12*. First Edition, Urban Development and Architecture; Department of Tehran Municipality. (In Persian).
- Booth, Ph. (2005). Partnerships and networks: The governance of urban regeneration in Britain, *Journal of Housing and the Built Environment*, 20, 257–269
- Booth, Ph. (2005). Cultural Heritage and Arts and Tourism Organization. Partnerships and networks: The governance of urban regeneration in Britain. *Journal of Housing and the Built Environment*, 20, 257-269. (In Persian).
- Cultural Heritage and Tourism Organization of Iran. Encyclopedia of the history of Iranshahr architecture. (2012). (In Persian).
- Daneshpour, Z. (2008). Introducing a Step by Step Problem-Solving. *Fine Arts Journal*, 36. 21-28. (In Persian).
- Fanni, Z. (2014). *Contemporary Urban Studies and Geography (Fundamental Concepts and Perspectives)*. Tehran: SAMT Pub. (In Persian).
- Fanni Z., Heidari, A., Rostami, M., & Najafi, H. (2017). *Cultural Planning for Urban Centers*. Tehran: Hekmat Pub. (In Persian).
- Gunder M. (2011). Commentary: Is Urban Design Still Urban Planning? An Exploration and Response. *Journal of Planning Education and Research* 31 (2) 184-195
- Habibi, S. M., & Maqсуди, M. (2002). *Urban Restoration*. Tehran University Press (In Persian).
- Lang, T. (2005). Insights in the British Debate about Urban Decline and Urban Regeneration. Working paper ([http: www. irs-net.de](http://www.irs-net.de))
- Mee Kam, Ng. (2005). Quality of life perceptions and directions for urban regeneration in Hong Kong. *Social Indicators Research*, 71, 441-465.
- Mokhtari A., & Raissi Amjad, M. (2001). *Report of Mashgh Square*. Cultural Heritage and Arts and Tourism Organization. (In Persian).
- Namdari, Y. (2006). The Application of Urban Rehabilitation Approach in Down Towns of Sheikh Jamshid Shiraz. Thesis, Master Thesis (Unpublished), Shahid Beheshti University (In Persian).
- NEMW. (2001). Strategies for Successful Infill development, Northeast-Midwest Institute Congress for the New Urbanism. Retrieved from: <http://www.nemw.org/infillbook.html> (2008)
- Pakzad, J. (2006). *Theoretical Foundations and Urban Design Process*. Tehran: Ministry of Housing Publications. (In Persian).
- Parsi, H. R. (2002). Understanding the Content of Urban Space. *Quarterly Journal of Fine Arts*, 11, 9-17. (In Persian)
- Shahri, J. (2004). *Old Tehran*. Vol.1, Tehran: Moein Publications.
- Shahrivar, M. R. (2004). *Report of Mashgh*. Post Museum, not published.
- Shapiro, M. J. (2010). *The time of the city: Politics, philosophy and genre*, Routledge.
- Silverman, R.M. (2006). Central City Socioeconomic Characteristics and Public Participation Strategies, a Comparative Analysis of the Niagara Falls Region's Municipalities in the USA and Canada. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 26 (3/4), 138-153.
- Sorkin, M. (2011). *The End(s) of Urban Design*, in: *Reading in Urban Theory*, Third Edition, Edited by Sisan S. Fainstein and Scott Campbell, Black well Pub. LTD.
- Steinacker A. (2003). Infill Development and Affordable Housing patterns from 1996 to 2000, *Urban Affairs Review*, 38 (4), 492-509

Togeby, L. (2004). How Organizational Participation Affects Political Participation and Social Trust among Second Generation Immigrants in Denmark. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30 (3), 509-528.

How to cite this article:

Fanni, Z., & Shirzadi, F. (2018). Analysis of effective factors on regeneration of historic urban spaces (Case study: Mashgh Square, Tehran). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 13 (1), 179-197.
http://jshsp.iurasht.ac.ir/article_540511_en.html

Analysis of Effective Factors on Regeneration of Historic Urban Spaces (Case Study: Mashgh Square, Tehran)

Zohreh Fanni*

Associate Professor, Dep. of Urban Geography, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Farzaneh Shirzadi

M.A. in Geography & Urban Planning, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Received: 21/12/2016

Accepted: 02/06/2018

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Most urban spaces experience, over time, physical degradation or functional degradation so that they can no longer meet the needs of the people. Also, time affects the physical tissues of the city and shows its various cultural, economic and political conditions. Historically, studies scope of improving the quality of urban space in problematic tissues has examined a range of physical, economic, managerial and social considerations. Maintaining the great cultural and historic values that lie in some urban contexts are alive and prominent through studying and planning. In addition to presenting as the culture of the people of this land, these values, as symbols of national identity, can be presented to future generations. An innovative approach, insight, and a comprehensive approach that seeks to analyze urban problems and, consequently, to provide sustainable environmental, social, physical and economic development of the planning area. One of the historic and memorable places in Tehran is the Mashgh Square Complex, which has experienced several periods of development and change from the Qajar period to the 1920s so far as the most suitable position for the establishment of state and commercial agencies, so that today there is no evidence of a military-historic field. These changes during less than two centuries long, have had huge memorials for the city and its inhabitants. Unfortunately, nowadays, the complex of Mashgh Square, in spite of its landscape values, aesthetics, architecture, history and culture, is not considered as a living and active urban environment in practice. Research questions are: 1) Why is the quality and value of historic identity of Tehran's Mashgh Square dropped? 2) How can the spatial regeneration of this urban space help? The research objectives are: Investigating the impacts of effective factors on the rehabilitation of the field complex and developing the regeneration strategies of this complex has been to eliminate existing obstacles and transform them into a vibrant, secure, high-quality, cultural-historic space.

Methodology

In this research, recognition of the optimal way of evaluating the quality of the place is based on a combination of experts and people's opinions. These comments will, in aggregate, compensate for each other's weaknesses, and will provide a more in-depth analysis of the quality of the place that can be used as the basis for the decision-making process. Also, by using participatory methods in planning and designing urban spaces, it is possible to improve the quality of the place and make more appropriate decisions. The current research is exploratory and problem-oriented, applied research and data collecting is done through interviewing and completing questions from beneficiaries, stakeholders and experts as well as library and documentary

* Corresponding Author:

Email: z-fanni@sbu.ac.ir

studies. The statistical population of this research is inhabitants and business owners, as well as specialists and experts in the field of space-physical reconstruction and repair. Respondents in this research were 60 people from 40 to 70 years of age living in the neighborhood, using a snowball method, as well as 20 experts in the field of urban management. The characteristics of the users of this urban space have been identified and evaluated through surveys and interviews. Finally, the strengths, weaknesses and threats and opportunities are identified and in the last step, strategies have been proposed for the purposes of the research.

Result and Discussion

The nature of this research is planning with the people. On this basis, the optimal way of evaluating the quality of the place is based on a combination of experts' and people's opinions. These comments will offset each other's weaknesses and obtain more accurate analyzes of the quality of the place that can be used as the basis for the decision-making process. Thus, the authors first outline their expert opinions about the study area. Subsequently, through interviews, a total of 80 users of the study area and experts were surveyed. Based on the conclusion of the findings, in general, the causes of the decline in the quality of the field of education are influenced by four categories of activity-functional, physical-space, socio-cultural, and socio-paradigmatic. In response to the first question, the main cause of the recession and isolation of this space has been its administration. In response to the second question, based on the documentation and the summary of the responses collected in the research, the vision of improvement aimed at improving the quality of urban space can help to reconstruct the spatial-historic form of this complex.

Conclusion

This research is based on the rehabilitation of urban space, with the aim of improving the quality of space through the induction of the spirit of social functions into urban space and bringing people back to urban spaces. Therefore, achieving a conceptual model of the most important and effective dimensions of urban recreation is explained through reviewing the opinions of the people and experts, the components and indicators that influence the promotion of quality and rehabilitation of the field of education. The results of this study showed that the existence of cultural activities, informal activities, the possibility of using the set at night, and tourism and recreational activities are among the factors influencing the improvement of the quality of the work space of the field. In the case of the physical-space features, the complex should also mention lighting, the lack of adequate urban furniture and their inadequate layout in space, the feeling of space closure, and the impact of space on the formation of interactions between people. Similarly, about the socio-cultural dimension of space should also concern the security-administrative nature of the space, the lack of sufficient potential for the presence of all sectors of society in space, and the failure to define a specific role for space and injustice in the enjoyment of people from space. Several cases were also considered in appearance and visage of complex. In contrast to other dimensions, this dimension has been relied upon more positively by aspects such as the quality of the landscape and the existing landscape and the identity of space. Then, with emphasis on all research findings and document summarization, four proposed options have been developed to facilitate the cultural-historic regeneration process of the study area through the hierarchy of the transit network (2 options) and its functional system (2 options).

Keywords: urban renewal, urban degradation, cultural function, approach, Mashgh Square